

Рішення
разової спеціалізованої вченої ради ID 15975
про присудження ступеня доктора філософії

Здобувачка ступеня доктора філософії: Ковальчук Юлія Віталіївна, 1998 року народження, громадянка України, освіта вища: закінчила у 2021 році Національний університет «Острозька академія» за спеціальністю: 035.041 «Германські мови та літератури (переклад включно), перша - англійська». Працює: навчання в аспірантурі Національного університету «Острозька академія».

Виконала акредитовану освітньо-наукову програму «Психологія».

Разова спеціалізована вчена рада, утворена наказом Національного університету «Острозька академія» Міністерства освіти та науки України, м. Острог від 29 червня 2026 року №77, у складі:

Голови разової

спеціалізованої вченої ради – Матласевич Оксани Володимирівни, доктора психологічних наук, доцента, завідувача кафедри психології Національного університету «Острозька академія».

Рецензентів – Августюк Марії Миколаївни, доктора психологічних наук, доцента, професора кафедри міжнародних відносин Національного університету «Острозька академія»; Гандзілевської Галини Борисівни, доктора психологічних наук, професора, професора кафедри психології Національного університету «Острозька академія».

Офіційних опонентів – Михальчук Наталії Олександрівни, доктора психологічних наук, професора, завідувача кафедри загальної та практичної психології Рівненського державного гуманітарного університету; Олександренко Катерини Валентинівни, доктора психологічних наук, професора, завідувача кафедри іноземних мов Хмельницького національного університету.

на засіданні 10 вересня 2026 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки Ковальчук Юлії Віталіївни, на підставі публічного захисту дисертації «Психологічні особливості формування комунікативної культури майбутніх фахівців іноземних мов» за спеціальністю 053 Психологія.

Дисертацію виконано у Національному університеті «Острозька академія» Міністерства освіти та науки України, м. Острог.

Науковий керівник: Пасічник Ігор Демидович, доктор психологічних наук професор, радник ректора, Національний університет «Острозька академія».

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису. Дисертація виконана державною мовою. Робота містить наукові положення, нові науково обґрунтовані теоретичні та практичні результати, що мають істотне значення для розвитку у галузі психологічних наук, а саме:

вперше:

- вперше: обґрунтовано та емпірично верифіковано концептуальну модель формування комунікативної культури майбутніх фахівців іноземних мов;
- визначено тріаду психологічних умов формування комунікативної культури майбутніх фахівців іноземних мов (розвиток соціального інтелекту, розвиток когнітивної самосвідомості та метакогнітивної регуляції, розвиток національної ідентичності у поєднанні з міжкультурною чутливістю);
- визначено рівні, критерії та показники комунікативної культури майбутніх фахівців іноземних мов;
- емпірично встановлено структурно-рівневі та структурно-змістові особливості комунікативної культури майбутніх фахівців іноземних мов залежно від років навчання та досвіду перебування в іншомовному середовищі;
- емпірично доведено роль метакогнітивних переконань (потреба контролювати думки, негативні переконання про неконтрольованість думок) та короткострокових міжнародних програм у розвитку комунікативної культури майбутніх фахівців іноземних мов;
- уточнено, доповнено: зміст поняття комунікативної культури майбутніх фахівців іноземних мов; психологічну структуру комунікативної культури майбутніх фахівців іноземних мов (мотиваційно-ціннісний, метакогнітивний, мовно-комунікативний та соціально-поведінковий компоненти);
- подальшого розвитку набули: принципи і підходи до формування комунікативної культури майбутніх фахівців іноземних мов.

За змістом, структурою, обсягом та оформленням дисертація відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 року «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами) та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року.

Здобувачка опублікувала 9 наукових статей, серед них 4 у фахових виданнях України та 5 у збірниках наукових конференцій.

Зараховані статті за темою дисертації згідно вимог пунктів 8, 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року містять обґрунтування отриманих наукових результатів відповідно до мети статті (поставленого завдання) та висновків. Всі наукові праці опубліковано в різних випусках (номерах) наукових видань та мають активний ідентифікатор DOI (Digital Object Identifier):

1. Ковальчук Ю. В. Психологічні особливості формування комунікативної культури майбутніх фахівців іноземних мов. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Психологія» : науковий журнал. Острог : Вид-во НаУОА, 2024. № 17. С. 42–45. DOI: 10.25264/2415-7384-2024-17-42-45
2. Ковальчук Ю. В. Метакогнітивні компоненти комунікативної культури студентів. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Психологія» : науковий журнал. Острог : Вид-во НаУОА, 2025. № 18. С. 123–127. DOI: <http://doi.org/10.25264/2415-7384-2025-18-123-127>
3. Ковальчук Ю. Особливості комунікативної культури майбутніх фахівців іноземних мов залежно від досвіду перебування в іншомовному середовищі. (2026). Психологія: реальність і перспективи, 26, 115–127. DOI: https://doi.org/10.35619/prap_rv.vi26.493
4. Пасічник І. Д., Ковальчук Ю. В. Теоретико-концептуальна модель формування комунікативної культури майбутніх фахівців іноземних мов. Наукові записки Національного університету «Острозька академія» : серія «Психологія». Острог : Вид-во НаУОА, травень 2026. No 21. С. 58–64. <http://doi.org/10.25264/2415-7384-2026-21-58-64>

У дискусії взяли участь голова ради (Матласевич О.В.) рецензенти (Гандзілевська Г.Б., Августюк М.М.), офіційні опоненти (Михальчук Н.О., Олександренко К.В.) та висловили зауваження:

1. Схвально, що у п. 1.1, присвяченому аналізу науково-психологічних підходів до розуміння сутності та структури комунікативної культури, авторка презентує власну позицію щодо компонентної структури комунікативної культури майбутніх фахівців з іноземних мов (с. 57). Водночас дисертація виграла б, якби під час її обґрунтування було приділено більше уваги специфіці майбутньої професії досліджуваних.

2. У підрозділі 1.2 (с. 59) дисертантка пропонує чітке роз'яснення змісту поняття «формування комунікативної культури майбутніх фахівців іноземних мов». Водночас під час обґрунтування психологічних умов цього процесу наголошено й на розвитку досліджуваної якості (див. рисунок 3.1, с. 91), що відповідає другому завданню праці. На нашу думку, варто було б чіткіше співвіднести поняття «формування» та «розвиток». Це посилює інтерпретацію емпірично отриманих результатів, зокрема щодо впливу досвіду перебування в іншомовному середовищі на трансформацію комунікативної культури. Крім того, варто було б уточнити й поняття «оптимізація» стосовно запропонованої програми формування комунікативної культури майбутніх фахівців задля глибшого розуміння психолого-педагогічних умов організації цього процесу, чому присвячений третій розділ дисертації.

3. Праця виграла б, якби поряд із іншим суміжним до комунікативної культури поняттям проаналізувала й «комунікативна особливості компетентність» «іншомовної авторка комунікативної компетентності», яку досить ґрунтовно досліджує у своїх працях В. Каламаж (Каламаж, 2019), а також присвятила увагу білінгвальній освіті, яка, згідно з сучасними науковими дослідженнями, формує «культурне бачення народів, мови яких вивчаються» (Лотфі Гаруді, 2017, 2020). Своєю чергою, це дозволило б ширше висвітлити практичні аспекти формування комунікативної культури майбутніх фахівців іноземних мов.

4. Теоретичний аналіз проблеми є змістовним і достатньо повним, однак під час розгляду сучасних підходів до розуміння комунікативної культури (с. 37–52) та обґрунтування її структурних компонентів (с. 68–79) дискусійні аспекти й суперечності між окремими науковими концепціями могли б бути висвітлені більш розгорнуто. Доцільним видається також ширший порівняльний аналіз альтернативних концепцій і чіткіше окреслення переваг авторської позиції, що сприяло б посиленню критичності теоретичного аналізу та більш ґрунтовному обґрунтуванню запропонованої концепції;

5. На с. 54–57 авторка здійснює аналіз існуючих підходів до структури комунікативної культури та пропонує власну чотирикомпонентну модель взаємопов'язаних компонентів: мотиваційно-ціннісного, метакогнітивного, мовно-комунікативного та соціально-поведінкового (с. 56). Водночас логіка виокремлення саме цих чотирьох компонентів могла б бути обґрунтована більш детально. Доцільно чіткіше пояснити концептуальні підстави переходу від проаналізованих моделей до авторської структури та окреслити її переваги порівняно з існуючими підходами;

6. У підрозділі 2.1, присвяченому методології дослідження та обґрунтуванню психодіагностичного інструментарію (с. 95–107), вибір використаних психодіагностичних методик міг би бути аргументований більш детально. Зокрема, доцільно було б чіткіше обґрунтувати, чому саме обрані методики найповніше відповідають поставленим дослідницьким завданням, а також окреслити їх переваги та можливі обмеження порівняно з іншими сучасними психодіагностичними інструментами, що застосовуються у дослідженнях комунікативної компетентності та комунікативної культури;

7. Доцільно уточнити опис методів статистичної обробки даних. Формулювання «множинний регресійний аналіз за допомогою ANOVA» (с. 26) є методологічно

некоректним, оскільки дисперсійний аналіз ANOVA не є методом проведення множинного регресійного аналізу, а використовується для оцінювання статистичної значущості регресійної моделі (F-критерію). Необхідно зазначити «множинний регресійний аналіз», а також, за потреби, окремо вказати, що статистичну значущість моделі оцінювали за допомогою ANOVA (F-критерію);

8. Попри застосування сучасних методів статистичного аналізу, інтерпретація окремих емпіричних результатів могла б бути більш поглибленою. Зокрема, у підрозділі 2.3 «Структурно-змістові особливості комунікативної культури: результати кореляційного аналізу» практичне значення виявлених взаємозв'язків розкрито не в усіх випадках. У підрозділі 2.4 «Емпірична модель формування комунікативної культури: результати регресійного та факторного аналізів» інтерпретація окремих статистично значущих результатів має переважно описовий характер і могла б бути доповнена глибшим поясненням психологічних механізмів виявлених закономірностей та їх інтеграцією в загальну концепцію комунікативної культури. Аналогічно, у підрозділі 3.3 «Динаміка розвитку комунікативної культури майбутніх фахівців іноземних мов у процесі реалізації експериментальної програми» доцільно було б ширше висвітлити практичне значення отриманих результатів для психологічного супроводу й удосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців іноземних мов. Перспективним напрямом подальшого поглиблення емпіричного дослідження могло б стати вивчення впливу окремих соціально-демографічних та освітніх чинників (зокрема курсу навчання, рівня володіння іноземною мовою, досвіду міжкультурної комунікації тощо) на особливості формування комунікативної культури. Такий аналіз дозволив би більш детально диференціювати отримані результати, виявити специфіку окремих груп респондентів і розширити уявлення про чинники розвитку комунікативної культури майбутніх фахівців іноземних мов.

9. Досвід перебування в іншомовному середовищі визначено як важливий чинник розвитку комунікативної культури. Водночас його вплив, як показано в дослідженні, має нелінійний характер. Варто було б детальніше розкрити психологічні причини того, чому тривале перебування в іншомовному середовищі не завжди забезпечує подальше зростання показників комунікативної культури.

10. Авторка слушно наголошує на ролі метакогнітивних переконань у регуляції комунікативної поведінки. Разом із тим у роботі можна було б чіткіше розмежувати адаптивні й дезадаптивні прояви метакогнітивного контролю, особливо в контексті професійної міжкультурної взаємодії.

11. Оскільки програма формування комунікативної культури має прикладний характер, доцільним було б подати більш деталізовані методичні рекомендації щодо її використання викладачами закладів вищої освіти, зокрема щодо тривалості занять, форм роботи, критеріїв оцінювання ефективності й можливостей адаптації програми до різних освітніх програм.

12. Перспективним було б доповнити дослідження відтермінованим контрольним зрізом, який дав би змогу оцінити стійкість позитивних змін після завершення формувального впливу.

13. У дисертації досить переконливо розмежовано поняття «комунікативна культура», «комунікативна компетентність», «культура мовлення» та «мовленнєвий етикет». Водночас у практичній частині роботи варто було б частіше повертатися до цього розмежування під час інтерпретації емпіричних результатів, щоб ще чіткіше показати специфіку саме психологічного виміру комунікативної культури.

14. У роботі визначено національну ідентичність як одну з ключових психологічних умов формування комунікативної культури. Доцільно було б ширше розкрити ризики можливого дисбалансу між сильною національною ідентичністю та міжкультурною відкритістю, а також способи його профілактики у процесі професійної підготовки.

15. Авторка зазначає, що окремі метакогнітивні характеристики після реалізації програми не зазнали статистично значущих змін. Це положення є важливим і потребує більш розгорнутого пояснення: чи пов'язано це зі стійкістю метакогнітивних переконань, тривалістю програми, специфікою методик вимірювання чи особливостями вибірки.

16. У роботі доцільно було б детальніше представити можливості адаптації програми формування комунікативної культури для студентів інших гуманітарних спеціальностей, зокрема журналістики, психології, міжнародних відносин.

17. Перспективним напрямом подальших досліджень могло б стати порівняння особливостей формування комунікативної культури майбутніх фахівців іноземних мов у різних типах закладів вищої освіти та в різних регіональних освітніх середовищах.

Результати відкритого голосування:

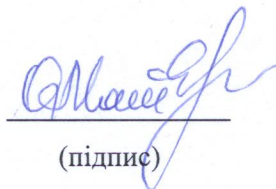
«За» 5 членів ради,

«Проти» 0 членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада присуджує Ковальчук Юлії Віталіївні ступінь доктора філософії з галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 053 – Психологія.

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Голова разової спеціалізованої вченої ради

(підпис)

Оксана МАТЛАСЕВИЧ

Лідис Матласевич О.В.
підтверджую

дох

В.В. Висетюк О.В.